

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי י"ל ע"י מדרשית הדף היומי פ"ח

מסכת סנהדרין - דף כז

וכל עוד לא תוקן השרש לא יכלו עם ישראל להתהוות לעם, וזה הוגדר שאחזים מעשה אבותיהם ולכן נזקקו לרדת לכור היתוך שבמצרים. (נכתב בקצרה ממש מתוך קונטרס "הגלות והאמונה")

סיכום הדף נושא: פסולים לעדות, עד זומם, מומר, קרובים.

לדעת אביו, עד שהזום נפסל משעת העדות הראשונה שדבר שקר, ומאז נקרא "רשע" ואמרה תורה "אל תשת ירך עם רשע". **לדעת רבא**, נפסל מכאן ולהבא היינו רק מאותה עת שהיזמו אותו, **כיון** שיש כאן תרי נגד תרי **ויש חידוש התורה** להאמין לכת השניה ועין לך בו אלא חידושו שמאותה עת נפסל **וי"א רבא מודה לאביו** בסברא אולם מחמת הפסד לקוחות שסמכו על העד עד שהזום אמרו הכהנים שלא יפסל אלא מכאן ולהבא. **הנפק"מ** בין **ב' השיטות** בדברי רבא, **א**, העדים המזיזים **מעידים נגד עד אחד**, שאין כאן חידוש משאמינים לשניים, **מאידיך** יש הפסד לקוחות **ב**, פסלו את הראשונים **מחמת שרם בולגים**, כליו הפסד לקוחות, **אולם** אין חידוש במה שמאמינים לשניים. **אמר רב ירמיה מדפתי רב פפי פסק כרבא**, מר בר רב איש פסק כאביו **ולהלכה** פוסקים כאביו ביע"ל ק"ט. (ואיש שלא מדעת עד זומם למפרע נפסל. לחי העומד מאליו. קידושין שלא נסרו בביאה. כליו דעתא בביטא. פומר אורל נבילות להכעיס פסול לעדות.)

מומר האוכל נבילות לתאבון פסול לעדות, שחשוד שישקר מחמת מומו. **מומר להכעיס לאביו** פסול משום שהוא רשע. **לרבא** כשר כיון שהפסול נאמר ברשע העובר על עברה מחמת מומו. **למדו בברייתא** שדרשו את הפסוק של הפסולים לעדות על "גזלים ומקולים בשבועות" **והקשו לרבא** שמבאר שבועות בלשון רבים היינו בין שבועת שוא ובין שבועת מומו, **ומבאר** שפסול לעדות לאו דווקא על עבירת מומו, **ביארה הגמ'** שאין הכוונה לשבועות מומו אלא מה שנשבע לחברו לשקר. **הקשו על אביו** ממה שמבאר שגזלים ומלווי בריבית פסולים, ומבאר שרק מחמת עבירת מומו פוסלים את העדים. **ונשאר בקושיא** על דברי אביו (ע' רש"י שיבאר שמומר לתאבון מוגדר מחמת מומו).

רצו תלמות את מחלוקת אביו ורבא במחלוקת תנאים. **אביו סבר כדעת ר"מ**, עד שהזום נפסל להעיד על כל דבר. **וכך** לאביו אף נחשד על עבירה קלה נפסל לעדות. **ואילו רבא סבר כדעת רבי יוסי**, שעד זומם נפסל לכל דבר רק אם הזום על עדות נפשית חמורה, אולם אם נפסל על עדות מומו עדיין כשר הוא לעדות נפשית, ולכן העובר על עבירה קלה אינו נפסל מיד לעדות. **דוחה הגמ'**, לדעת רבי יוסי בודאי שלא נחלקו. **אלא נחלקו בדעת ר"מ** שכך אביו סבר, **ואילו רבא נוקט** שדווקא לגבי עד זומם אמר ר"מ שהעד שהעיד לא נכון היה רע לשמים ורע לבירות **ולכן** נפסל לגמרי, אולם **בבבול נבילות** וכו' רע הוא לשמים, ולא יפסל לדעת ר"מ. **ופסקו כאביו** ואמנם שאלו עליו מהברייתא של הגזלים ומלווי בריבית, **ומעמידים** ברייתא זו כדברי רבי יוסי.

ואמנם בכל מקום שנחלקו רבי יוסי ור"מ הלכה כרבי יוסי, אולם נסתמה משנה כדעת ר"מ לכך נפסק כדברי **ומבאר הגמ'** שכתבמה כרבי יוסי לפי המשנה של בר חמא שהרג נפש **ואמר ריש גליותא לרב אבא בר יעקב** שבידוק איך היה מעשה ואם הרג בזדואת ב"ד ונקרא את עינו. באו עדים שהרג בודאי, **והבאי ב' עדים** שיפסלו אותם עד אחד אמר שאחד מהשניים **נבב** בפניו בקו שעורים, ועד שני אמר **שנבב** ידית של רוחו. **אמר לו רב אבהו** הגבאת את העדים רצית לפסולם כשיתר ר"מ שמי שנפסל לממון נפסל לנפשות, **אולם במחלוקת ר"מ ורבי יוסי** הלכה כרבי יוסי שמכשיר את העדים באופן זה. **אמר רב פפי**, אולם באופן שסתם התנא כר"מ פוסקים כדברי ר"מ. **ועלת הגמ'** היכן נסתם התנא כר"מ. **א**, כל הראוי לדון בבין נפשית ראו אף לדיני ממונות, **והלכה זו כר"מ** שהרי לרבי יוסי עד כשר לנפשות למרות שנפסל מומו. **דוחה הגמ'** שהיידון בחשנה הוא לגבי יחוס הדיינים. **והראיה מהמשנה** שיש מי שראוי למחנות ואינו ראוי לנפשות, והרי לכו"ע אם נפסל מנפשות נפסל אף מומו, **בהכרח** המניין בענין יחוסו. **ז**, המשנה **מנתה את הפסולים לעדות** משחק בקוביא וכו', זה הכלל כה עדות שאין אשה כשרה לה אף הפסולים אינם כשרים, **ובהכרח** משנה זו ר"מ שהרי לרבי יוסי דיני נפשות האשה פסולה ואם נפסל בממון עדיין כשר לנפשות, **מוכח** שסתם התנא כר"מ. **נמצא שבר חמא** פסל את העדים שהעידו שהרג, **ונשק את רב פפי** וקבל על עצמו לשלם את המס המוטל על רב פפי לכל ימי חייו.

הקרובים פסולים לדון ולהעיד: אחיו, אח אביו, בעל אחותו, בעל אחות אביו, בעל אחות אחיו, בעל אמו, בעל אמו חמיו, ניסו. הגמ' אומר, אח אביו, אח אחותו, בעל אחותו, בעל אחות אביו, בעל אחות אחיו, בעל אמו, בעל אמו חמיו, ניסו. אולם בניו של חורגו או חתנו אינו פסול. ולחתימה. **בן אשתו** (מאדם אחד) פסול, **אולם בניו של חורגו** או חתנו אינו פסול. **אמר רבי יוסי**, האמור לעיל זה שיתר ר"ע **אולם שיטת משנה ראשונה**, הפסולים הם הדוד ובנו, וכל הראויים ליורשה.

קרוב הפסול להעיד, בין אם קרוב בזמן ראייה או בזמן הגדה. אבל אם הם קרוב והתרחק עוד קודם ראיית העדות, כחתי לחמי שמחה הבת/האשה, כשר לעדות. **לדעת רבי יהודה** אם יש בינים לחתן המהב שמחה, מוגדר כקרוב לחמיו ואינו מעיד.

לדעת רבי יהודה, אובח ושוגא פסולים לעדות, אובח הכוונה לחי משפטל בצורכי חתונתו. ושוגא הכוונה למי שלא דיבר עמו ג' ימים מחמת שגאה. **אמרו חכמים** לא נחשדו ישראל שישנו בעדותם מחמת שגאה או שגאה והם כשרים לעדות.

המקור שקרובים פסולים לעדות לא יומתו אבות על בינים, והרי כבר נאמר "איש בחטאו וימתו", א"כ לא יענשו האבות מחמת עון הבנים, **אלא הכוונה** שלא יקבלו עדות הבן על האב ולהפך, וכן אם האבות האחים, הבנים לא מעידים על שיהם, **היינו** אחיין על דודו אינו מעיד. **שואלת הגמ'** "פוקד עון אבות על בינים" א"כ הבנים נענשים על חטא האבות. **מבאר הגמ'** שזה רק באופן שמחזיקים בחטא של האבות. **מבאר בברייתא** ויאף בעונות אבותם אתם ימקו ו"איש בחטאו וימתו" רק כשאחזים מעשה אבותם יענשו. **שואלת הגמ'** והרי נאמר "וכשלו איש באחיו" א"כ יתכן שיענש אדם על מעשה חברו מחמת שהוא ערב עליו, **מבאר הגמ'** שיענש מחמת שהיה ביזוי למחות ולא מחת.

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

האם נענשים על חטאי הקדמונים.

הגמ' הביאה שהמקור הראשוני שאין הקרובים מעידים זה על זה, מ"ל יומתו אבות על בינים" והרי כבר נאמר "איש בחטאו וימתו", א"כ לא יענשו האבות מחמת עון הבנים, אלא הכוונה שלא יקבלו עדות הבן על האב ולהפך. שואלת הגמ' "פוקד עון אבות על בינים" א"כ הבנים נענשים על חטא האבות. מבאר הגמ' שזה רק באופן שמחזיקים בחטא של האבות. כמבאר בברייתא "ואף בעונות אבותם אתם ימקו" ו"איש בחטאו וימתו" רק כשאחזים מעשה אבותם יענשו.

ובעת התקרב חודש הגאולה ומעקרי הדת, לדעת את מעשה יציאת מצרים הגורם לגלות והיציאה מעבדות לחרות. נביא מעט מזער מה ששאלו הקדמונים בענין הדבר ושרש הדברים מחמת הנזכר לפנינו בגמ' ובדוכה בגמ' בברכות.

במעמד "ברית בין הבתרים" (בראשית טו, טו-ז) אמר הקב"ה לאברהם אבינו, "ידע תדע כי גר היית בארץ לא להם ועבדם וענו אתם ארבע מאות שנה" (בראשית טו, יג). מדוע נגזרה גזירת גלות על בני ישראל? האם הגלות באה לתקן חטא כל שהוא, אם כן, איזה חטא? ומי חטא? או הייתה מטרה אחרת לאותה גלות, הכנה לקבלת התורה, או סתירה לדעות זבובים? ואין לנו מקום להאריך בנושא רחב זה, ונזכיר כאן מעט מזער.

מצאנו בין הקדמונים שיש שביארו את הטעם והסיבה שנוקדו עם ישראל לרדת לגלות במצרים משום חטאי האבות. ומחמת אותם חטאים גזרה החכמה העליונה על ישראל שישנה במחוז המצרי ועל ידי כך יתוקן אותו חטא. אולם נחלקו הקדמונים מי חטא, ועל איזה חטא באה הגלות.

עקרי השיטות, בעקבות חטאו של אברהם אבינו, ונחלקו על איזה חטא מדובר כמבואר בגמ' בנדרים לב, א (אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתיים ועשר שנים מפני שעשה אנגרייא בתלמידי חכמים שנאמר וירק את חניכיו ילידי ביתו ושמואל אמר מפני שהפריז על מדותיו של הקדוש ברוך הוא שנאמר במה אדע כי אירשנה רובי ויחונ אמר שהפריש בני אדם מלהכנס תחת כנפי השכינה שנאמר חן לי הנפש והרכוש קח לך וירק את חניכיו ילידי ביתו רב אמר שהירק בתורה ושמואל אמר שהירקן בהבסר תקניהה ושלב מאות; ברב"מ; שמות יב, "ידע כי אברהם אבינו חטא חטא גדול בשגגה שהביא אשתו הצדקת במכשול עונן מפני פחדו פן יהרגוהו וכו' ועל המשנה הוה נזר על זרעו הגלות בארץ מצרים ביד פירה במקום המשפט שמה הרשע והחטא" **ב** מחמת חטא האחים במכירת יוסף. **ג**, בעקבות חטאו של אדם הראשון שאכל מעץ הדעת. **ד** מחמת חטאים של דורות ה"מבול", "הפלגה" ו"אנשי סדום".

וכאן עמדו גדולי הדורות (אברבנאל בראשית טו, א השאלה הטו; כלי יקר בראשית טו, ח; אף במה"ר חידושי אגדות למסכת נדרים, האריך בנושא זה) בתמיהתם על כל הנושא ושרש השאלה בעצם היא התשובה, והשרש בדברי הגמ' לפנינו, הנביא בירמיה אמר "אבות אכלו בסר ושני בינים תקניהה כי אם איש בעונו ימות כל האדם האכל הבסר תקניהה שבו" (ירמיה לא, כח-כט)? אם גלות מצרים באה מחמת חטאו של אדם הראשון, או אברהם אבינו או מכירת יוסף וכו', מדוע נוקדו בני ישראל לתקן את החטאים הקדמונים, הרי כפי הנזכר בדברי הגמ' הנביא יש שאדם נענש בחטאו ולא על חטא אבותיו. וקושייתם הנזכרת דוחה לדברי הגמ' לפנינו, וכן נזכר בברכות (ז, א) לכאורה יש סתירה בין שני כתובים "פוקד עון אבות על בינים" (שמות לד, ז), משמע שאם חטא האדם יש לנקות את חטאו אף בעונש בניו. ופסקו שני אמור "ובנים לא יומתו על אבות איש בחטאו וימתו" (דברים כד, טו), מבאר שאין להעניש את הדורות המאוחרים בעקבות חטא הדור הקודם.

ביארה הגמ', אם הבן חזר בתשובה ולא ממשיך את מעשיו השלילים של אביו, "בינים לא יומתו על אבות". אך אם הבן אוזח במעשיו הרעים של האב, יענישו את הבן על עוונות כל הדורות ויש עליו תביעה מדוול לא הביא לידו יתקון את חטאו.

בסיבות הגלות למצרים על ידי ישראל היו צריכים לתקן את חטא הקדמונים שעדיין לא תוקן. כתובן שאין כאן עון ברמה של חטא ידוע, שחטא כזה בודאי שלא היו חוטאים אבות האומה - קדושי עליון. כאשר ביארו הקדמונים שהאבות "חטאו", הכוונה, לפי רמת מדרגתם הייתה תביעה מסוימת, שהיו צריכים לנהוג בדרך ההשקפה בקדוק מעשיהם במעשה יותר מובהק. דבר זה לא חלק אצלם על ידי גלות מצרים. וכל עוד בני ישראל לא תיקנו את אותו "חטא" מוגדר הדבר שעדיין הבן אוזח במעשה אביו, ויש על כך תביעה מאת האבות שביבוא הבן ויתקן את ההשקפה שעליה נתבעו האבות. וכדי להתרומם ולהגיע לרמה אחרת גבוהה, השתלשלו המאורעות וללו בני ישראל למצרים.

כתב רבנו משה קורדובירו בספרו (פרדס רימונים" (שער יג, ג), בזמן בריאת העולם, העולם היה מתוקן ושלם, לכן אדם הראשון הסתובב בגן עדן - מקום השלמות. אך בחטא אדם הראשון, ירד העולם מדרגתו, ומחמת אותו החטא התחיל העולם לרדת מדרגתו, וכך השתלשלו הדברים עד שהיה צריך לתקן את העולם בכל מניי אפשרויות כפי שגזרה החכמה העליונה.

שמטרת נאולת מצרים הייתה ליצור את עם ישראל "לעם סגולה", אומה שדברה בבואה העולם. וכדי להיות מוציא הנבחר ללחך מלתי המלכים, מחתיבים מן המציאות להיות מאמין בו בלא נקודת פקפוק. אם כך, מצאו הקדמונים באבות האומה ליקויים מסוימים בשרש האמונה - כדי לתקן את אותו חסרון ירדו אבותינו לגלות במצרים. זה השרש והמכנה המשותף לכל הסיבות שנאמרו, ליקוי מסוים בשרש האמונה. אמנם כפי הנזכר, חטאי הקדמונים שזכרו, אינם "חטאים" אלא חסרון דק מן הדק כפי הראוי למדרגתם, אולם כאשר הדורות יורדים - ההשקפה הבהירה נחלשת, ואותה נקודה בלתי נראית של חטא קדמון, יכולה לתפוס תאוצה ולהתגבר.

הבנו זו כתב מהר"ל ("חידושי אגדות חלק ב, מסכת נדרים, עמוד י; וכן כתב בבבורת ד' פרק ט) במשלו: "כי חסרון השרש של אילן יתגלה בענפים יותר ממה שנראה בשרש עצמו", כאשר יש חסרון כל שהוא באבות האומה, בדורות הבאים יתגבר אותו חסרון. לכן בהקדמה למתן תורה, ובעת ההתהוות ל"עם סגולה", נצרכו עם ישראל להגיע בשלמות גמורה.